

կոպոսի մը, առանց գլխու և առանց աջի: Տեղական վաղեմի անգիր աւանդութիւն մը կը հաւաստէ որ պակսած գլուխը կը պահուի ի Magna Grecia կամ Magna Napoli: Սուրբին ինքնութեան նկատմամբ ոչ մէկ որոշ աւանդութիւն մնացած է, որովհետեւ սեպհականատէր ազնուատոհմ ընտանիքը դարերու փոփոխութեանց և բախտի աւերածներուն ենթարկուած է. այս պատճառաւ նաեւ ոչ մէկ հաւաստիք պահուած կայ այդ նուիրական նշխարաց ծագման և փոխադրութեան նկատմամբ: Դիտելի է միայն իբր ամենակարեւոր և նշանակալից հանգամանք, որ մինչ շրջակայ թեմերէ ոչ մէկը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անունը մուծած է իր եկեղեցական տարեգիրներուն մէջ, միայն այս փոքրիկ թեմը իր տօնացոյցին մէջ յատուկ յիշատակութիւն և տօն սահմանած է հնուց ի վեր և ժամակարգութեան աղօթից մէջ սեփական բանաձեւեր ունի մեր առաջեկաշնորհ Լուսաւորչի Հայրապետին:

Ահա այս է բազմահմուտ Հ. Գ. Վ. Նա-հապետեանի տեղեկատուութեան մէջ գործածած խոհեմական կ'ըսեն քե բացատրութեան իմաստը: Երբ դեռ խնդրական շատ կէտեր կը մնան ուսումնասիրելի, շատ վաւերագրութիւններ հետազօտելի դիւաննե-րու փոշոտ անկիւններու մէջ, ի հարկէ կարելի չէ և լուրջ չէ ինքնութեան կնիք մը դրոշմել այդ նուիրական նշխարաց վրայ: Պատահական զուգադիպութիւն արդեօք թէ իրական հոգւոյ և սրտի աղերս մը նշմարելու է թէ ոչ, չենք գիտեր. գիտենք միայն որ աշխարհակործան պա-տերազմի շրջանին, ճիշտ այն ատեն երբ մեր թշուառ ազգը ջարդերով կը նահա-տակուէր և ցիրուցան փախստեայ կը տա-ռապէր, այս Սուրբն ալ ունեցաւ իր նուի-րական նշխարաց նահատակութիւնը կոր-ծանելով զինքն հովանաւորող մատուոյր և մինչեւ իսկ զինքն ամբիփող մետաղեայ դագաղը յափշտակուելով գերման զի-նուորաց խուժանէն ոմբամիզ թնդանօթներ ձուլելու համար:

Մեր նպատակէն դուրս է հետեւիլ Պր. Ա. Ն. Գ. ի տգիտական միւս շաղակրա-տանաց: Ս. Լուսաւորչի նշխարաց ի նափով փոխադրութեան հանգամանքն ար-դէն ի վաղուց ամփոփուած են Չամչեա-նի Հայոց պատմութեան և Ազգերեանի վարք Սրբոց-ին մէջ: Մեր պարոնը որ գիտութեան վճիռներ կ'որոտայ, շատ լաւ կ'ընէր եթէ S. Gennaroն թարգմանէր Ս. Գեներիոս ինչպէս ըրած են մեր նախնի Ս. Հարք, փոխանակ Ս. Յունուար թարգ-մանելու: Իսկ ինչպէս կարելի է որակել Որակիկոսիան Յակոբաւր: Ազնիւ ընթեր-ցողներ, պէտք է գիտնալ որ կ'ուզէ նշա-նակել Յակոբ վարածեցին, իտալիոյ Va-razze քաղաքին մէջ ծնած դոմինիկեանը, որ 1298ին մեռած է Genova-ի մէջ ար-քեպիսկոպոսական վիճակով: Իր գրու-թիւնը Legenda Sanctorum կամ Le-ghenda Aurea հեռու լատին եկեղեցւոյ Յայսմաւորքը նկատուելէ՝ հազիւ երկու հարիւր սուրբերու վարք կը պարունակէ:

Կը գիտենք հուսկ որ Պ. Ա. Ն. Գ. մինչ կը համարի պատիւ մ'ընել էջմիած-նի պատուիրակ Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանի, ընդհակառակն ամենամեծ նախատինքը կ'ընէ Սրբազանին, երբ կ'ը-սէ թէ՝ «ան չգիտցաւ այս քաղաքին մէջ Լուսաւորչի անուան նուիրուած եկեղեցիի մը գոյութիւնը»: Սրբազանը անշուշտ պէտք չէր կարօտ ըլլար Պր. Ա. Ն. Գ. ի լու-սատու հմտութեան, այսքան աշխարհածա-նօթ և Հայոցս համար նուիրական տաճա-րին գոյութիւնը գիտնալու համար: Մենք կը ճանչնանք ուրիշ Սրբազան Արքեպիս-կոպոսներ որ պարտք համարած են իրենց նուիրական ուխտը կատարել այդ տաճա-րին և այդ սրբազան նշխարաց առջեւ:

Հ. Յ. Արգե

1. Հետեւաբար ի դուր է հոն Ս. Լուսաւորչի վարքն ալ փնտռել, իսկ թէ Լատին եկեղեցւոյ վաղագոյն ծա-նօթ էր այդ բաւական է բանալ Պր. Լուսաւորչի «Acta Sanctorum» Սեպտ. հատ. 8, էջ 402-413, ուր կայ տակաւին թ. դարէն մնացած լատինական վարք:

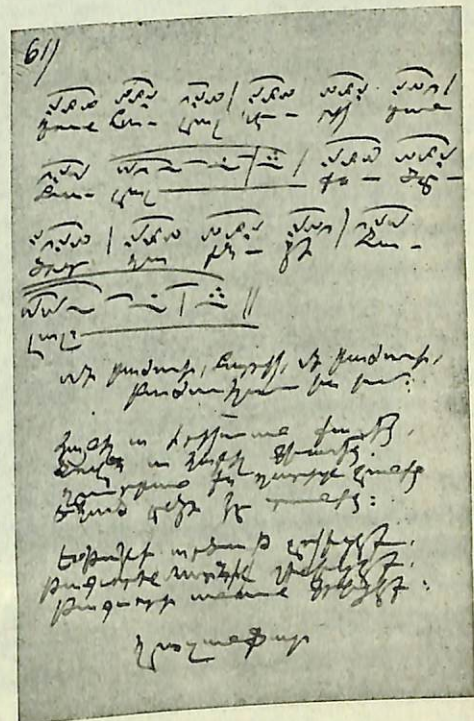
ԵՐԿՈՒ ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷՆ

ԱՄԵՆԱՄԵՆ հաճոյքով և խորին շնոր-հակալութեամբ է որ ստացած եմ մեր ազնիւ բարեկամէն՝ գրագէտ Թ. Ազատեա-նէն՝ կոմիտաս Վ. ի գրութիւններէն երկու պատառիկ: Օգտուելով իր մտերմութենէն հոս պիտի աւելցնեմ համառօտ տեղեկու-թիւնը՝ զոր պատառիկներուն հետ հաղոր-դել հաճած էր նա ինծի, վստահ թէ անմահ կոմիտաս Վ. ի կեանքին և գործի մասին ո՛ր և է տեղեկութիւն միշտ սիրելի է և հե-տաքրքրական ամէն հայու:

Ահա թէ պարոն Թորոս Ազատեան ինչ կը գրէ իր 29-7-36 թուակրով. «Կո-միտաս Վ. ի բոլոր անտիպներն ու նօթա-ները (որոնցմով Բ. հատոր մը պիտի կազ-մէի) ղրկեցի ժամանակին Փարիզ և Երե-ւան: Քովս վար դրի մի միայն ձեռագիր տետրակ մը (կոմիտաս Վ. ի ինքնագիր տաղերը պարունակող), որպէս գրակա-նութեան վերաբերող ժառանգութիւն մը, զոր մտաղիր եմ առանձինն հրատարակել յարմար առիթով: Ահա այդ քնարական տաղերէն մէկն է զոր ներփակ կը ղրկեմ «Բազմավէպ»ին համար: Կը թուի թէ կոմիտաս Վրդ. պիտի ձայնագրէ եղեր ասոնք. վասն զի բառերը, վանկերը ըն-տրած ու պատշաճեցուցած է ձայնական պահանջներու: Հայկ. խաղերով փոքրիկ երգի կտոր մըն ալ կը միացնեմ (անտիպ ըլլալու է անշուշտ)»: Ահա ստորեւ կու տանք այդ երկու պատառիկներուն նմա-նահանութիւնը:

Անգամ մ'ալ խորին շնորհակալութիւն: Անհամբեր պիտի սպասենք քնարական տետրին հրատարակութեան, վստահ ըլլա-լով թէ շատ ու շատ թանկագին՝ տաղեր պիտի վայելենք, այն խոր, քնքուշ և ա-ղու երգերէն՝ զորս կը ստեղծագործէր Կո-միտաս Վարդապետի հոգին՝ ամենանուրբ և զգայուն քնար բնութեան բոլոր խորհրդ-աւոր թրթռացումներն իւրացնող և ար-տայայտող իր շնորհալի ու մոգական ար-ուեստով:

Հ. Ե. Փ.

Բազմավէպ 1936 №3-7